

AKADEMIN FÖR UTBILDNING OCH EKONOMI
Avdelningen för humaniora

**Att undervisa elever med ett annat
modersmål**
Några pedagogers syn på undervisning i samhällsorienterande
ämnen

Marika Alm

2011

Uppsats högskolenivå, 7,5 hp

Svenska som andraspråk B VT 2011

Handledare: Helena Wistrand

Examinator: Charlotte Engblom

Sammandrag

Sverige är ett land som alltid har tagit emot individer från andra länder. Dels de som flytt undan krig och de som kommit som arbetskraft. Därför finns det i skolan i Sverige många barn som talar ett annat modersmål än svenska. Således har jag valt ut ett av skolans ämnen, samhällsorienterande ämnen, SO som jag finner intressant att undersöka. Tonvikten ligger på hur pedagogerna upplever sin undervisning och hur den fungerar för elever som har svenska som ett andraspråk. Syftet med undersökningen är att se hur lärare uppfattar att undervisningen är organiserad och fungerar för elever med ett annat modersmål än svenska i två kommuner. I den empiriska studien har kvalitativa intervjuer gjorts med fyra lärare på skilda skolor för att skapa klarhet i hur de uppfattar sin undervisning. Resultatet visade att kommunerna inte skilde sig åt organisatoriskt. En skola i den ena kommunen hade ett annat upplägg med stöd av andraspråklärare till eleverna. Däremot varierade de enskilda skolornas undervisningssätt marginellt, det som skilde var valet av arbetsmetoder i klasrummen. En av slutsatserna i undersökningen är att lärarna efterlyser mer samarbete med lärarna i svenska som andraspråk och modersmål. Det stödjer även det som forskningen säger, att ett samarbete mellan lärargrupperna gynnar elevernas utveckling. En annan slutsats är att lärare med kunskaper i andraspråksundervisning är viktiga för elevernas kunskapsinhämtning.

Nyckelord: andraspråksinlärning, didaktik, samhällsorienterandeämnen, SO, modersmålundervisning

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Syfte	2
2 Bakgrund	3
2.1 Andraspråksinlärning	3
2.2 Modersmålsundervisning	3
2.3 Tidigare forskning	4
2.4 Teoretiska perspektiv	6
2.4.1 Sociokulturellt perspektiv	6
2.4.2 Genrepedagogik	6
2.4.3 Cirkelmodellen	7
3 Metod	9
3.1 Metodval	9
3.2 Urval	9
3.3 Forskningsetik	10
3.4 Genomförande	10
4 Resultatredovisning	11
4.1 Lärare 1	11
4.1.1 Hur fungerar skolgången för dem som har svenska som andraspråk?	11
4.1.2 Hur är undervisningen utformad?	12
4.1.3 Är undervisningen planerad utifrån forskning och gällande styrdokument?	12
4.2 Lärare 2	13
4.2.1 Hur fungerar skolgången för dem som har svenska som andraspråk?	13
4.2.2 Hur är undervisningen utformad?	14
4.2.3 Är undervisningen planerad utifrån forskning och gällande styrdokument?	14
4.3 Lärare 3	15
4.3.1 Hur fungerar skolgången för dem som har svenska som andraspråk?	15
4.3.2 Hur är undervisningen utformad?	16
4.3.3 Är undervisningen planerad utifrån forskning och gällande styrdokument?	16

4.4 Lärare 4	17
4.4.1 <i>Hur fungerar skolgången för dem som har svenska som andraspråk?</i>	17
4.4.2 <i>Hur är undervisningen utformad?</i>	17
4.4.3 <i>Är undervisningen planerad utifrån forskning och gällande styrdokument?</i>	18
5 Diskussion och slutsatser	19
5.1 <i>Hur fungerar skolgången för dem som har svenska som andra språk?</i>	19
5.2 <i>Hur är undervisningen utformad?</i>	22
5.3 <i>Är undervisningen planerad utifrån forskning och gällande styrdokument?</i>	24
5.4 Slutsatser	25

BILAGA 1: Intervjufrågor

1 Inledning

I Sverige råder det skolplikt för alla elever på grundskolenivå. Med det menar man att alla elever har närvaroplikt och man som elev är skyldig att delta i undervisningen. Utbildning är en rättighet för alla elever och det är kommunen som ska se till att alla barn får den utbildning som skollagen ger dem rätt till, står det att läsa i Skollagen (2000:25). Skolan idag inrymmer många elever med ett annat modersmål än svenska, arbetet med dessa elever i skolan kan se olika ut beroende på vilken skola, kommun eller landsända barnen bor i. Många lärare saknar kunskaper inom andraspråkundervisning. Forskning inom ämnet når sällan fram till klassrummen enligt Hyltenstam (2003:8).

Som nyutexaminerad lärare kommer jag att möta många elever med ett annat modersmål än svenska som kan ha svårigheter med att nå målen. Genom de kvalitativa intervjuerna med verksamma lärare kommer det att belysas hur de ser på sin undervisning i SO, genom det ges en bild över hur arbetet med dessa elever kan se ut.

Uppsatsen är disponerad på följande sätt: Bakgrunden beskriver den tidigare forskningen inom området och de nationella riktlinjer som finns att följa. Här beskrivs också de teoretiska perspektiven som används. Därefter följer en metodredogörelse samt efter det resultatet av den empiriska undersökningen. Sist avslutas arbetet med diskussionsavsnittet.

1.1 Syfte

Syftet med undersökningen är att granska hur lärare på tre olika skolor uppfattar att undervisningen i de Samhällsorienterandeämnena, SO är organiserad och fungerar för elever med ett annat modersmål än svenska.

1.2 Frågeställningar

Hur fungerar skolgången för dem som har svenska som andra språk?

Hur är undervisningen utformad?

Är undervisningen planerad utifrån forskning och gällande styrdokument?

2 Bakgrund

Inledningsvis i bakgrunden beskrivs andraspråksinlärning, sedan följer en beskrivning av modersmålsundervisning. Efter det följer en redogörelse för tidigare forskning, sist i bakgrunden följer de teoretiska perspektiven.

2.1 Andraspråksinlärning

Viberg (1997:9) beskriver olika typer av språkinlärning, förstaspråksinlärning, parallell språkinlärning och andraspråksinlärning. Förstaspråksinlärning är det språk som lärs in innan något annat språk är etablerat. Parallell språkinlärning kan ske hos ett barn när föräldrarna har olika modersmål. Andraspråksinlärning är det språk ett barn lär sig när det första språket är etablerat, det kan ske i eller utanför mål-språksmiljön.

I grundskoleförordningen (2003:100) andra kapitlet: femtonde och sextonde paragrafen kan man läsa att svenska som andra språk skall om det behövs ordnas för elever som har ett annat modersmål än svenska. Det kan också vara elever som har svenska som modersmål men har tagits in från skolor i utlandet. Samt invandrarelever som har svenska som sitt huvudsakliga umgängesspråk med båda föräldrarna. Det är rektor som beslutar om det ska ordnas för en elev. Undervisning i svenska som andraspråk skall anordnas istället för undervisning i svenska.

Hyltenstam (2003:8) skriver att lära sig språket i målspråksmiljön är en förutsättning för att kunna vara en aktiv medborgare och kunna delta i samhällslivet.

2.2 Modersmålsundervisning

Modersmålsundervisning skall ges till elever vars en eller båda föräldrar har ett annat modersmål än svenska, om det utgör umgängesspråk för eleven. Detta under förutsättning att eleven har grundläggande kunskaper eller om eleven önskar att få undervisningen. Är eleven samisk, tornedalsfinsk eller romsk, ska språket erbjudas även om det inte är umgängesspråk står det i Grundskoleförordningen (2003:99). Det står också att läsa i 11 paragrafen att kommunen är endast skyldig att anordna undervisning om det finns en lämplig lärare.

Enligt grundskoleförordningen (2003:105) i 5 kapitlet 2 paragrafen, *"En elev skall få studiehandledning på sitt modersmål, om den behöver det."*

Samhällsorienterande ämnen är ett samlingsbegrepp för ämnena historia, religionskunskap, samhällskunskap och geografi i grundskolan.

2.3 Tidigare forskning

Forskningen inom andraspråksinläring och andraspråksundervisning har de senaste trettio åren gått framåt skriver Hyltenstam (2003:8). Ett problem i skolan som belyses är att den kunskap som finns om svenska som andraspråk inte alltid kommer fram och används i undervisningen. En av anledningarna till det är; att många av lärarna som undervisar eleverna inte har kunskap i ämnet eftersom man måste veta att undervisa i svenska som modersmål och svenska som andraspråk är något helt annat. Han skriver vidare att elever som inte får en korrekt bedömning om sin kunskap i sitt andra språk kan få stora problem senare på högstadiet när det upptäcks att eleven har kunskapsluckor. Hyltenstam konstaterar att det är avgörande för elevens framtid att en lärare kan se och identifiera problem så att de kan åtgärdas. Men även att det som kan ses som inläringssvårigheter kan vara språkliga problem, och att kunna avgöra vad eleven är mogen för kräver gedigna kunskaper i hur svenska som andraspråksinläring normalt fortlöper (2003:10).

Undervisningens organisation i klassrummet påverkar kommunikationen och hur man aktivt använder sig av språket skriver Åke Viberg (1997:112). Vidare menas att lärarens delaktighet är viktig liksom hur stor gruppen är.

Kerstin Bülow, Birgitta Ljung och Lena Sjöqvist (1992:64 ff) har studerat hur det fungerar för elever som ska lära sig ämneskunskaper på sitt andraspråk; de konstaterar att det tar längre tid att lära sig något om man samtidigt ska ta till sig språket. De säger också att eleverna är skickliga på utantill inläring och det kan vara svårt för lärare att se det. Många rättar snällt och tror att de gör eleven en tjänst när de får poäng trots att allt inte är med. Ser man noggrant kan man också ibland hitta ordagrant återgivna svar. Läraren måste göra frågor som kräver annat än korta svar, för att ge dem en chans att se om de kan eller inte. De konstaterar också att svenska som andraspråksinläring måste planeras och inte ske skilt från varandra eftersom det hjälper inte eleverna att klara kunskapsinhämtandet i samhällsorienterandeämnen; SO och naturorienterandeämnen; NO. Att sätta in mer resurser av undervisning som eleverna inte behärskar och tro att eleven ska hinna ikapp sina

kamrater det fungerar inte. När de har jobbat en bit har klassen sprungit ifrån. Författarna föreslår att andraspråksläraren och modersmåsläraren arbetar tillsammans i språket för att nå en kommunikativ nivå. Modersmåsläraren arbetar med ämneskunskaperna först och sedan arbetar alla tillsammans mot måluppfyllelsen.

Stephan Krashen, numera pensionerad amerikansk professor i lingvistik har utformat en teorimodell som kallas Krashens monitormodell, huvuddragen i den är att inläraren bygger upp en mental grammatik på målspråket som bara utvecklas med implicit inläring som oftast är omedveten. Den medvetna inläringen av regler formulerade i ord, explicitinläring menar han är en skild mekanism. Han hävdar att de regler som lärs in explicit inte kan utnyttjas för att bygga upp den mentala grammatiken som behövs för att tolka och producera yttranden i normal kommunikation. De regler som finns explicita finns i monitor, en kontrollmekanism som kan kopplas på beroende på kommunikationssituation. Men det är bara när det finns tid för eftertanke som monitor kan användas. En inlärare formar ett yttrande med hjälp av den mentala grammatiken. Monitor hjälper till vid skrivning men är inte till hjälp vid tal då många gör fel. Används monitor fel kan det bli ett långsamt tal eller ett tal utan korrekthet (Krashen 1981 i Viberg, 1997:113,133ff).

Krashen menar att det viktigaste och en förutsättning för implicit inläring i undervisningen är att de får begriplig input, men också att lärare anpassar talet till inlärarna så att de ligger snäppet över elevens nivå för att de ska utvecklas optimalt (Krashen 1981 i Viberg, 1997:113,133). Anpassas talet för mycket kan det leda till överförenkling eller förvirring (1997:136). Viberg uppger också att lärare använder fler kontrollfrågor för att försäkra sig om att eleverna har förstått vad de sa. Men läraren ville däremot ha mindre bekräftelse på sin förståelse, vilket tyder på en enkelriktad kommunikation, dominerad av läraren i klassrummet (ibid).

Inger Lindberg (1996:29) menar att den kommunikativa språkförmågan förutsätter att man inom andraspråksinläring ges många tillfällen till språkanvändning samt kunskap om det språkliga systemet för att bli framgångsrik. Man lär sig kommunicera genom att delta i kommunikation. Inom den kommunikativa språkundervisningen ses innehåll och arbetssätt som en helhet.

Modersmålets betydelse för språkutvecklingen har Pirkko Bergman (1992:64) bland annat forskat kring. Det är enligt henne mycket viktigt

att eleverna får använda sig av sitt modersmål för att gå vidare och inte stanna i utvecklingen, infantiliseras och riskera att bli bedömd som lågpresterande. De måste få använda sig av sina kognitiva förmågor. Eleven måste få möjlighet att tänka och kommunicera på modersmålet och inte bara på det konkreta plan som andraspråket erbjuder. Hon slår fast att modersmålet har en oerhört stor betydelse för elevens utveckling. Allt tar annars längre tid, även andraspråksinläringen om eleven är understimulerad och inte får använda sin tankeförmåga på sitt förstaspråk.

2.4 Teoretiska perspektiv

Den svenska skolan styrs utifrån skollagen och läroplanen. Den nu gällande läroplanen LPO 94 har sin grund i den sociokulturella teorin. Lärandet ska ske genom kommunikation och i samspel med andra individer. Ett exempel ur LPO 94: *"Skolan skall sträva efter att vara en levande socialgemenskap som ger trygghet och lust att lära"* (LPO 94:9).

2.4.1 Sociokulturellt perspektiv

Roger Säljö (2000) skriver att den sociokulturella teorin har sin utgångspunkt i den ryska språkforskaren Lev Vygotskijs teorier om lärande. Han menar att allt lärande och utveckling sker i interaktion med andra individer. Det viktigaste är det sociala samspelet. Eleverna i dagens skola möts och lär av varandra, genom samspel med andra individer på institutioner som skolan, där skapas och upprätthålls kunskap genom interaktion. Skolans miljö är ofta anpassad för att passa den sociokulturella tanken. Salar och korridorer är ofta utformade för att gynna samtal mellan individerna och skapa situationer för lärande menar Säljö (2000).

2.4.2 Genrepedagogik

Fördelen med genrepedagogik är att eleverna får en god insikt och kunskap om hur de kan använda språk och texter för att skapa förståelse. Genrepedagogiken ger många tillfällen för interaktioner med kamrater och lärare som ger ny kunskap.

Det är lingvisten Jim Martins och forskaren och läraren Joan Rotherys som utvecklade genrepedagogiken (Hedeboe & Polias 2008). De utgick från den pedagogiska modellen, cykeln för undervisande och lärande som bygger på Hallidays språk teori, den systemiska funktionella lingvistik, SFL som också kallas den funktionella grammatiken. Det som skiljer Hallidays språk teori från vanlig grammatik, där man gärna söker fel, är att den utgår från språket som ett meningsskapande verktyg. Och att språket bestäms av syftet med kommunikationen. Språket ses som en resurs som ger oss val. Exempelvis hur vi ska uttrycka oss. Martins & Rothery kompletterade teorin med en genrekomponent (Axelsson 2009).

De fem olika genrerna och texttyperna som Martin & Rotherys studerat och kompletterat teorin med, samt funnit vanliga i skolan, har tydliga syften och strukturer, ett kulturbundet språk och mönster som kan läras ut explicit till eleverna. Den första genren är återgivande texter, som beskriver olika händelseförlopp. Berättande text som har syftet att underhålla läsaren. Beskrivande text som ofta är en faktatext. Samt instruerande texter som kan vara recept etc. eller en diskuterande eller argumenterande text som har till avsikt att övertyga läsaren (Gibbons 2006).

2.4.3 Cirkelmodellen

För arbetet har Martin & Rothery utifrån cykeln för lärande utvecklat det de kallar för cirkelmodellen. Den är uppbyggd utifrån fyra faser. Den första fasen är: Bygga upp kunskap; lärare och elever hjälps åt att samla information och ord utifrån det område där de ska arbeta (Axelsson 2008). Man leder här eleverna till kunskapen, hjälper dem att sätta ord på saker och händelser. Meningen är att hjälpa barnen att få en förförståelse och ett engagemang till området. Det är också viktigt att skapa ett syfte och ett mål med det som ska göras och se vilka kunskaper som eleverna redan har (Hedeboe & Polias, 2008).

I nästa fas, Modellering och dekonstruktion, arbetar eleverna med en modelltext. Här studeras textens struktur, syftet och de språkliga valen. Nästa del är att plocka isär texten och djupstudera varje del, se hur texten får den innebörd som är tänkt. De förutsägbara mönstren i texten tydliggörs och eleverna stärker det metaspråk som byggts upp genom samtalen och textdiskussionerna (Axelsson 2009).

I den tredje fasen, Gemensam textkonstruktion, skriver elever och läraren texter tillsammans. Den här fasen kräver goda kunskaper av läraren i konstruktionen av de språkliga dragen i genren. Det gör att i samarbetet med de andra eleverna skapas lärande på en lite högre nivå än de skulle klarat av själva (Axelsson 2009).

Den fjärde och sista fasen i cirkeln är, Självständig textkonstruktion. Här ges eleverna stöd att producera egna texter genom målinriktad handledning med feedback (Hedeboe & Polias, 2008).

3 Metod

Under den här rubriken redogörs först för metodvalet. Efter det följer urvalet av respondenter och de forskningsetiska principerna som tagits hänsyn till. Sist en redogörelse för hur intervjuerna genomfördes och sammanställdes.

3.1 Metodval

Syftet med undersökningen är att granska hur lärare på tre olika skolor i skilda kommuner uppfattar att undervisningen i de Samhällsorienterandeämnena, SO är organiserad och fungerar för elever med ett annat modersmål än svenska.

Med hjälp av kvalitativa intervjuer med lärarna ska djupare förståelse skapas för hur de uppfattar undervisningen. Kvale (1997:34) menar att intervjuaren försöker att tränga in i respondenternas livsvärld och med hjälp av de kvalitativa intervjuerna försöker man att förstå och beskriva en samhällsföreteelse. Eftersom tiden för detta arbete är begränsat, så valdes den kvalitativa metoden som vanligen behandlar en mindre mängd empiri, till skillnad mot den kvantitativa metoden som kan vara lämplig om det behandlas större mängder data som exempelvis enkäter. Holme & Solvang (1997:99) menar att styrkan med kvalitativa intervjuer är att undersökningssituationen mer liknar ett vardagligt samtal än en intervjusituation. Den egna förförståelsen för ämnet kan påverka utfallet i undersökningen, eftersom materialet kan tolkas felaktigt. Det är inte säkerställt att det är de rätta frågorna som ställts, vilket kan påverka validiteten. Respondenterna kan också ha påverkats av situationen eller av intervjuaren och ge undersökningen en felaktig bild uppger Holme & Solvang (1997:156 ff).

3.2 Urval

För den empiriska undersökningen valdes först två högstadieskolor ut, men det fick utökas till tre. Den första skolan med relativt få elever med svenska som andraspråk och den andra och tredje med betydligt fler. Skolorna ligger i olika kommuner. Detta gjordes för att se om det föreligger någon skillnad mellan skolornas arbetssätt med elever med ett annat modersmål. Sju lärare tillfrågades och fyra intervjuer genomfördes. Således har det inte tagits någon hänsyn till kön, ålder och antal år i yrket vid urvalet utan det var tidsaspekten som fick styra. Det

visade sig ändå falla ut med en viss spridning i ålder som ger en god reliabilitet. Den som anges i resultatet som första och andra läraren arbetar i den ena kommunen, likaså den tredje läraren. Den fjärde läraren arbetar i den andra kommunen. Jag kommer hädanefter att benämna lärarna med han.

3.3 Forskningsetik

När respondenterna tillfrågades att delta i undersökningen informerades de om syftet med undersökningen och att avsikten är att följa Vetenskapsrådets (2002:6-14) forskningsetiska principer som innefattar *Informationskravet*: att informera om forskningens syfte. *Samtyckeskravet*: att medverka i undersökningen är frivillig. *Konfidentialitetskravet*: att respondenterna förblir anonyma, och att de inte kommer att kunna härledas i den färdiga uppsatsen. *Nyttjandekravet*: Att intervjuerna endast kommer att användas till det avsedda, denna undersökning.

3.4 Genomförande

Intervjuerna genomfördes i skolmiljö, tre i ett tomt klassrum och en i ett arbetsrum. Det gjordes för att underlätta för respondenterna men också för att det är en välkänd miljö där de kunde känna sig som "hemma", vilket enligt Holme & Solvang (1997:107) är positivt med tanke på klimatet vid intervjun. Frågorna hade tidigare förberetts och testats med en pilotintervju för att se att de fungerade för undersökningen.

Utifrån semistrukturerade frågor som är av en mer öppen karaktär, som det inte finns något exakt svar på, fick de tala om sina erfarenheter. Intervjuerna varade mellan tjugo och trettiofem minuter. Intervjuerna spelades in på en diktafon och efter hemkomst transkriberades de så fort det var möjligt. Senare valdes relevanta fakta för undersökningen ut, och dessa redovisas i resultat avsnittet.

4 Resultatredovisning

Här följer en sammanställning av svaren som respondenterna gett. Dessa är sammanställda utifrån frågeställningarna som används i undersökningen.

4.1 Lärare 1

4.1.1 Hur fungerar skolgången för dem som har svenska som andraspråk?

Läraren anser att eleverna ofta har ett behov av mer svenska som andraspråksundervisning i form av ordkunskap och grammatik, men också en typ av allmän samhällsundervisning för att de ska få en förförståelse för ämnet. Läraren ger ett exempel; vid undervisning om asatro, måste eleverna ha grundläggande kunskaper om asar först. Den kursen finns i mellanstadiets studieplaner. Elever med ett annat modersmål har ett större behov av förklaringar, men läraren hävdar också att många elever med svenska som andraspråk är mer skärpta i undervisningssituationen; för att de är tvungna att anstränga sig för att hänga med. Det kan jämföras med svenska ungdomar som ibland har en loj attityd till skolarbetet fortsätter han. Det i sin tur kan ibland ge en fördel för elever med svenska som andraspråk.

Andraspråkseleverna klarar av de språkliga kraven relativt bra. De frågar när de inte förstår och får mycket hjälp av kamraterna som ofta har förkunskaper i exempelvis kart- och diagramläsning upplever läraren. Men det gör också att läraren kan missa och inte ser vilka som tar hjälp och har språkliga brister.

Läraren kan inte se några fördelar för andraspråksinlärare i SO-undervisningen. De nackdelar som nämns är att de har varit här kort tid, men att de får bra hjälp som väger upp.

4.1.2 Hur är undervisningen utformad?

Den första läraren uppger att studieupplägget för eleverna är desamma som för de som har svenska som modersmål och att de inte har några kända riktlinjer för hur man ska förhålla sig i undervisningen till elever med ett annat modersmål. Det gör att studiesituationen för de som har svenska som ett andraspråk kan vara komplicerad, inte bara för eleverna utan även för läraren. Ett av skälen som anges som komplicerade är att det är svårt för läraren att säkerställa och veta hur mycket de förstår egentligen. I provsituationer kan dessa elever uppges rätt svar, men läraren säger sig inte kunna avgöra om de har förstått innebörden.

Läraren säger att eleverna med svenska som andraspråk alltid är med och arbetar i klassrummet och ofta sitter tillsammans med elever som har svenska som modersmål. Inlärningsmetoderna blandas, men mest arbetar de efter läroböcker som följer teman i läroplanen. Ibland sitter eleverna i smågrupper, även pararbete förekommer och bordsgrannen är en naturlig samarbetspartner som hjälper till att förklara ord och annat som de saknar kunskap om.

De inlärningsmetoder som används och kan gynna andraspråksinlärare tror läraren kan vara grupparbeten, när de lär av varandra. Men det kan även vara en nackdel för ibland talar de svenska eleverna så fort att man inte kan veta med säkerhet om de förstår.

På frågan om de tar hjälp av cirkelmodell eller genrepedagogik svarar läraren "*det känner jag inte till*".

Läraren menar att undervisningen anpassas på sätt och vis och de får den hjälp de behöver. Många har ett behov av enskild vägledning och att få frågor förklarade. Eleverna deltar och använder samma material som övriga elever. Läraren säger sig veta vilka frågor som de får problem med, och där hjälper kamrater ofta till och förklarar.

4.1.3 Är undervisningen planerad utifrån forskning och gällande styrdokument?

Läraren uppger att det tyvärr inte förekommer något samarbete med någon modersmålslärare. Han efterlyser ett samarbete för att kunna hjälpa eleverna att lättare förstå mer komplexa saker.

Läraren säger att han ställer kontrollerande frågor under lektionerna för att få en förståelse för elevens kunskaper och för att kunna säkerställa kunskapsnivån. I slutet av en kurs används ibland prov eller skriftliga inlämningsuppgifter för att se att eleverna har förstått och tagit innehållet till sig.

En sak som den här läraren ville tillägga var att han önskade mer än en timmes undervisningstid för modersmåslärarna på skolan. Och att modersmåslärarna borde vara insatta och knyta an till kurserna i övriga ämnen.

4.2 Lärare 2

4.2.1 Hur fungerar skolgången för dem som har svenska som andraspråk?

Eleverna som inte har svenska som modersmål har ett stort behov av att få mycket förklarat för sig. Läraren har en upplevelse av att eleverna får för lite andraspråksundervisning och att de skulle kunna arbeta med olika ämnesord för att underlätta för att kunna nå målen. Även i de grammatiska kunskaperna finns brister. Det borde finnas en grundkurs eller bas som ska klaras innan de startar på högstadiet för att underlätta för eleverna.

Eleverna med annat modersmål upplevs ibland av läraren som lite extra motiverade. Han tror att det kan bero på att extra motivation krävs för att klara av att lära dels det nya kunskapsstoffet samtidigt som andraspråket. Om svårigheterna förklaras uppger läraren att det inte är något större problem.

En fördel för tvåspråkiga är att de kan ha en omvärldskunskap som andra elever saknar. De kan ha mer kunskaper än svenska elever i exempelvis politik, geografi eller andra ämnen. Ibland kan elever med svenska som andraspråk sakna förförståelse om elementära fakta som alla uppvuxna i Sverige med vår kultur och samhälle har vetskap om.

4.2.2 Hur är undervisningen utformad?

Undervisningen av elever med svenska som andraspråk i ämnet SO ges i klasserna tillsammans med elever med svenska som modersmål. Eleverna kan alltid få lättare materiel som är anpassat. De kan också få en inläst text. Läraren uppger att all undervisning genomsyras av att eleverna ska få ta del av flera metoder eftersom alla lär på olika sätt. På lektionerna hålls genomgångar, lyssningsövningar och självstudier. Förklaringar sker ibland på ett överdrivet sätt, läraren tar inga förkunskaper för givna, inte heller för de svenska eleverna. Alla har vissa förmågor som är något starkare och som man lättare tar in kunskaper på. Alla elever har fördelar av att ta del av en varierad undervisning.

Läraren nämner muntliga genomgångar där det också ritas och skrivs. Eleverna läser och lyssnar på varandra. Gruppuppgifter eller pararbeten uppges som bra för kunskapsinhämtandet. Ibland kan en kamrat förstå före en annan och får då det förklarat av denne. Om eleverna samarbetar med en kompis som är på en för hög nivå finns det en risk att de skriver av utan att förstå. Då krävs det att läraren stämmer av det så att de lär sig.

Metoder som läraren anser vara fördelaktiga för andraspråkselever är: gemensamma genomgångar och att sätta sig bredvid eleven och reda ut oklarheter. Ibland krävs förklaringar för att eleven ska få förförståelse innan en genomgång. Läraren uppger att han ser läromedel som ett komplement till undervisningen.

4.2.3 Är undervisningen planerad utifrån forskning och gällande styrdokument?

Läraren säger att det krävs en form av anpassning av undervisningen från båda håll, och att anpassningen sker utifrån elevens behov. Han uppger också att anpassning kan vara bra för alla elever. Modersmållärare kommer utifrån och har ingen kontakt med övriga lärare på skolan. Läraren säger att det är tråkigt och önskar mer kommunikation och säger att många bekymmer skulle kunna lösas lätt med hjälp av modersmållärares hjälp.

När genrepdag och cirkelmetoden kom på tal och om den används kände inte läraren till dessa, men vid en kort förklaring så tycker sig läraren se en viss likhet med sin undervisning.

4.3 Lärare 3

4.3.1 Hur fungerar skolgången för dem som har svenska som andraspråk?

Eleverna har stora behov av att få förklarat för sig. En del mer än andra eftersom deras bakgrund gör att de inte känner till vissa basala företeelser vi har i vårt samhälle, som vi ser som självklara. Det kan vara den offentliga sektorn eller polismyndigheten. De har dels behov av att få innehållet förklarat dels språkliga behov. Förutsättningarna för att lyckas i SO- ämnet ökar när de har extra hjälp att få. Läraren nämner också att det i läroböckerna för svenska som andraspråk är vanligt med samhällsinformation, vilket gör att de får en viss förförståelse för hur exempelvis sjukvården är uppbyggd redan tidigt i undervisningen.

Relativt tidigt får eleverna komma ut i svenska klasser och prova på timvis att delta i ämnesundervisning. Deras kunskaper utnyttjas senare och de får berätta om sina erfarenheter för de andra, vilket kan stärka elevens självbild.

Med hjälp av extra ordförklaringar och förförståelse klarar eleverna mycket. De får dels hjälp av läraren dels från kamrater de går till de frågar efter hjälp. Men läraren upplever att eleverna ibland har mycket svårt att erkänna att de inte kan och undviker därmed att fråga för att inte visa sin oförmåga inför sina kamrater. Läraren säger också att andraspråkseleverna ibland dröjer sig kvar för att fråga först när klassrummet är tomt.

Det är inte så mycket anpassad undervisning i helklass, det ligger i den individuella delen eftersom det finns ett materiell utformat för introduktion med bilder för att få ord förklarade mm. Ibland får de en lättläst version av boken om det finns behov.

En fördel är att de kan se på saker på ett mer erfaret sätt eftersom de oftast har varit med om mycket och det kan vara till fördel i undervisningen uppger läraren. Det kan också vara tvärtom att det som de har varit med om har satt djupa spår och kan vara till en nackdel i undervisningen ibland. För dem med sämre förutsättningar, finns inte samma val och möjligheter att få den framtid som de drömmer om. Åtminstone tar det längre tid för dem att nå sitt mål.

4.3.2 Hur är undervisningen utformad?

Den tredje läraren i undersökningen uppger att det finns ett samarbete med andraspråkläraren. Eleverna har möjlighet att arbeta med SO-arbete med hjälp av andraspråkläraren en timme i veckan. Uppgifter görs även i ordning innan ett nytt område startas och de får behövlig förförståelse innan genomgången i helklass.

Bilder som utgångspunkt att diskutera ifrån anser läraren vara en bra metod som ger reflektioner och även främjar tal- och kommunikation. Läraren använder också sig av mimik och kroppsspråk för att tydliggöra sin undervisning för eleverna vid genomgångar dels i helklass men också med enskilda elever. Elever som har behov av ett lättläst material får det, eller också reduceras uppgifter och texter. Läraren uppger att par- och gruppuppgifter förekommer, men att det kan vara svårt att samarbeta för en del elever, de blir gärna tysta och tillbakadragna och har svårt att komma till sin rätt med andra. Tidigare har det arbetats med portfolio och det är en metod som läraren anser vara till en fördel för elever med annat modersmål. Vid portfolioarbetet förekom det längre arbetsperioder med färre ämnen i block, vilket gynnade dessa elever som då hann göra klart och också reflektera över arbetet.

4.3.3 Är undervisningen planerad utifrån forskning och gällande styrdokument?

Nej, läraren konstaterar att det inte finns något samarbete med modersmålslärare men det skulle vara mycket bra för eleverna om det fanns.

Kunskapskraven för eleverna säkerställs dels muntligt dels skriftligt. För många elever är det en fördel att få redogöra för sina kunskaper muntligt istället för att skriva eftersom det kan vara mycket frustrerande för en del att skriva. Läraren skulle önska mer tid för att samtala med eleverna enskilt då en del är känsliga och tysta inför gruppen men tid och resurser saknas.

4.4 Lärare 4

4.4.1 *Hur fungerar skolgången för dem som har svenska som andraspråk?*

Läraren anser att de som har svenska som andraspråk har en bra förståelse och uppger att ofta är det termer och begrepp som kan vara svåra, som diagram till exempel. Läraren uppger trots det att de med svenska som ett andraspråk har ungefär samma spridning på kunskaper som de svenska eleverna.

Förutsättningarna och behoven är väldigt olika mellan eleverna eftersom alla har så olika förkunskaper i svenska och därmed också olika behov. Absolut integreras eleverna så mycket det bara är möjligt, säger läraren.

Undervisningen anpassas vid vissa tillfällen säger läraren. Det händer inte så ofta men när det behövs så görs det.

Läraren uppger att en av andraspråkseleverna är en av de bästa i klassen men också är den som arbetar hårdast och har en stor motivation och egen drivkraft.

Han säger att andraspråkseleverna kan ha vissa nackdelar när de inte hänger med i användandet av vissa högfrekventa termer och ord. Det är här man måste sätta in insatserna för att de ska kunna tillgodogöra sig undervisningen.

4.4.2 *Hur är undervisningen utformad?*

I princip är undervisningen organiserad som för alla andra i klassen. Eleverna har varit relativt duktiga så de har klarat av att förstå det mesta i undervisningen. Men läraren uppger att extra kontroller gjorts för att försäkra sig om att de förstått.

Inlärningsmetoderna försöker läraren att variera för att det ska gynna så många som möjligt. Det är grupparbeten, föreläsningar, inläsningsmateriel och ibland film. Han säger att varierade redovisningsformer förekommer, t ex drama, poster redovisning eller skriftlig inlämning.

En gynnsam metod för tvåspråkiga tror lärare 4 är grupparbeten eftersom eleverna då får arbeta tillsammans med andra. Då kan de också diskutera och reda ut om de inte förstått. Denna förutsättning finns ej i lika hög grad vid enskilt arbete. Läraren konstaterar att samarbete i olika former är bra för elever med ett annat modersmål.

Genrepedagogik och cirkelmetoden är inte någon metod som känns bekant för läraren.

4.4.3 Är undervisningen planerad utifrån forskning och gällande styrdokument?

För att vara säker på att eleverna har förstått undervisningen och säkerställa kunskapsmålen säger läraren att man måste sätta sig med dem och fråga på olika sätt. Det kan verka som att de förstår när man går igenom i helklass men när samtal görs enskilt med dem märks det att de inte förstått. Läraren uppger att vanligen har de förstått men motsatsen förekommer också. Det finns elever som väldigt bra kan dölja att de inte förstår undervisningen.

Man kan märka att andraspråkseleverna ibland inte är lika insatta i hur saker och ting fungerar. De har inte kontroll på skolans normer och hur det fungerar i skolan. Man kan säga att det är kulturkrockar, säger läraren.

Det finns inget samarbete med modersmållärarna på skolan. Fast eleverna borde ju få studievägledning på sitt modersmål eftersom de har rätt till det enligt skollagen, säger läraren.

5 Diskussion och slutsatser

Syftet med undersökningen är att granska hur lärare på olika skolor uppfattar att undervisningen i SO är organiserad och fungerar för elever med ett annat modersmål än svenska. Diskussionen kommer att ta sin utgångspunkt i frågeställningarna i undersökningen:

Hur fungerar skolgången för dem som har svenska som andra språk?

Hur är undervisningen utformad?

Är undervisningen planerad utifrån forskning och gällande styrdokument?

5.1 Hur fungerar skolgången för dem som har svenska som andra språk?

Tre av lärarna i undersökningen uppger att elever med ett annat modersmål än svenska behöver få mycket förklarat för sig. En av lärarna säger att eleverna har ett mycket stort behov av förklaringar och uppger att de får för lite undervisning i svenska som andraspråk. Lärare 1 önskar att eleverna ska få mer undervisning i modersmålet. Lärare 4 önskar mer insatser för att de ska lära sig ord och termer som inte används så ofta.

Angående undervisningen i andraspråksinläring och modersmålsundervisning står det skrivet i grundskoleförordningen (2003:99-100) "att det skall ordnas till alla elever som har ett annat modersmål än svenska" resp. "att den skall ges till elever som har minst en förälder med ett annat modersmål". Det är rektor som beslutar om en elev ska ha undervisning. Resultatet visar på att de elever som har svenska som andraspråk har mer eller mindre problem med förståelsen av undervisningen i SO-ämnet. Även lärare 3 som uppger att eleverna har extra hjälp med bland annat ordförståelsen säger att eleverna har det svårt och skulle behöva mer hjälp. Alla lärare i undersökningen uppger att de ställer kontrollfrågor för att se att eleverna förstått. Det stämmer med det Viberg säger att lärare använder fler kontrollfrågor för att försäkra sig om att eleverna förstått vad de sa (1997:136). Kanske är detta något vi måste ta fasta på; vi måste utgå ifrån att eleverna inte förstår allt i undervisningen i SO-ämnet.

Hyltenstam (2003:8) menar att det är viktigt att eleverna får en korrekt bedömning av sitt andraspråk innan de kommer till högstadiet, annars kan de få problem om de har kunskapsluckor. Han skriver vidare att många av lärarna som undervisar elever med ett annat språk inte har kunskaper i ämnet. Så var också fallet i min undersökning. Ingen av lärarna har formell kunskap för det. Hyltenstam konstaterar att den forskning om hur man bör undervisa elever med ett annat modersmål aldrig når fram till klassrummen. Skolan har ett behov av att lärare har kunskap hur man ska utforma undervisningen för att eleverna på bästa sätt ska kunna nå sina kunskapsmål. I den bästa av världar anser jag att alla lärare ska ha kunskaper i andraspråksinläring, men som det ser ut nu är det svårt att tillgodose behovet av dessa kompetenser i skolan. Många arbetar med eleverna utan att ha kompetens, som i min undersökning. Dessa gör dock så gott de kan utifrån sina förutsättningar. Kanske skulle det vara så att de inte skulle behöva så många förklaringar om lärarna haft kunskap om andraspråksinläring och då kanske skulle ha lagt upp undervisningen på ett annorlunda sätt. Det finns många metoder som nått framgång världen över och genrepedagogik är en.

De flesta lärare i undersökningen säger att de kontrollerar om eleverna har förstått. Men som Bülov, Ljung & Sjöqvist (1992:64 ff) säger är det svårt att avgöra vilka typer av frågor man ska ställa för att se om de förstått eller lärt sig utantill. De kan således få problem i högstadiet som Hyltenstam (2003:8) menar.

Åke Viberg (1997:112) menar att lärarens delaktighet och organiseringen i klassrummet är viktigt, vilket i sin tur påverkar kommunikationen och hur man aktivt använder sig av språket. Även gruppens utformning har betydelse för språkutvecklingen anser han. I undersökningen framgår det att eleverna försöker att dölja sina kunskaper eller språksvårigheter för att det inte ska märkas att de inte förstått. En lärare sa att eleverna dröjer sig kvar efter lektionen för att fråga och få förtydligat. Det tolkar jag som att de inte vågar erkänna för de andra i klassen att de inte har förstått. För att man ska kunna fråga måste man vara trygg i gruppen och våga säga fel, det är viktigt att man kan lita på sina kamrater. För att tolka och producera ett yttrande krävs att den mentala grammatiken fungerar som Krashen (1981 i Viberg, 1997:113,133ff) beskriver i sin monitormodell. För att skriva krävs att monitor som är den medvetna inlärd grammatiken fungerar. När man ska tala kan man inte använda sig av monitor för att kontrollera sina yttranden i så stor utsträckning för då får man ett långsamt tal, utan då måste man lita på att den mentala grammatiken finns där.

Läroplanen utgår i de sociokulturella tankarna som bygger på Lev Vygotskijs tankar enligt Säljö (2000) vilket kan sammanfattas med att lärandet ska ske i kommunikation och samspel med andra individer. Alla lärare uppger att de anser att det är viktigt och Inger Lindberg (1996:29) är inne på ett liknande spår. Hon säger att den kommunikativa språkförmågan lär man sig genom att delta i kommunikation. Lärare 3 uppger att par och gruppuppgifter förekommer men att samarbetsproblem finns. De andra tre lärarna uppger att samarbete är positivt. Lärare 4 har åsikten att grupparbeten är gynnsamma för då får de arbeta med andra. Det är viktigt inom andraspråksinläring att man ges många tillfällen till språkanvändning samt kunskap om det språkliga systemet uppger Inger Lindberg (ibid). Två av respondenterna uppger att undervisningen varieras för att det ska gynna så många som möjligt. Det kan vara så att de sociokulturella tankarna som finns i skolan kan vara negativa för en del elever. De kan hämmas av att arbeta i grupp och samarbeta med andra individer. De vågar inte tala för att de tror att sin språknivå är för låg. En annan aspekt är att de kanske låter sig ledas av de andra och inte tänker själv i uppgifter.

Lärare 4 som arbetar i den andra kommunen kan inte se några fördelar för eleverna i SO-undervisningen. Lärare 3 ser fördelar med att de har erfarenheter och mognad som kan vara till nytta i undervisningen och senare, som exempelvis i politik. Två lärare uppger att eleverna ibland upplevs som extra motiverade och duktiga. För att kunna vara en aktiv medborgare och kunna delta i samhällslivet är det en förutsättning att lära sig språket i målspråksmiljön skriver Hyltenstam (2003:8). Det extra drivet som kan behövas och som ses ibland i klassrum där en andraspråkselev är bäst i klassen, kanske säger det en del om de svenska elevernas motivation också.

5.2 Hur är undervisningen utformad?

Lärare 4 säger att undervisningen är i princip som för alla andra i klassen. Lärare 1 säger att upplägget är det samma för alla vilket gör det komplicerat. Lärare 3 uppger att det finns ett samarbete med andraspråksläraren en timme i veckan för att eleverna ska få komma och fördjupa sig i ord och text. Lärare 2 säger att undervisningen sker med de andra men att anpassningar kan ske. Alla som har kunskap om andraspråksinläring vet att det inte fungerar likadant för andraspråksinlärare vid inläring som när kunskap ska läras in för de barn som har språket som modersmål. Undervisningen är många gånger utformad lika för alla, men med små justeringar trots att man vet att förutsättningarna är så olika. Därför anser jag att det inte är så konstigt att andraspråkseleverna inte alltid når kunskapsmålen på sikt.

Bülov, Ljung och Sjökvist (1992:64 ff) konstaterar i sin studie att det tar tid och att det är svårt att lära sig ämneskunskaper på sitt andra språk samtidigt som man ska lära sig språket. Det är förmodligen därför lärarna upplever att de måste förklara för eleverna så mycket. Det som kan vara svårt också för de svenska eleverna blir en dubbel börda för elever med ett annat modersmål. Bülov, Ljung och Sjökvist (1992:64 ff) uppger också att andraspråksinläring måste planeras och inte kan ske avskilt från undervisningen i andra ämnen. Det hjälper inte eleverna att klara kunskapsinhämtandet i SO-undervisningen. Lösningen på problemet som de tre ser är att alla lärare ska samarbeta för att nå måluppfyllelsen. Några av de idéerna har i alla fall den ena skolan i den första kommunen i undersökningen, där de erbjuder eleverna extra tid med andraspråkslärarna för att kunna ta till sig ord och uttryck lättare i klassrummet. Det borde vara ett tydligare samarbete på skolan mellan olika lärare för att optimera kunskapsinhämtningen för eleverna. Detta samarbete borde förekomma på fler skolor. Kommunerna verkar inte ha någon generell plan som åtminstone dessa lärare känner till för hur undervisningen ska vara utformad för elever med svenska som andra språk. I undersökningen kan man se att det inte är någon större skillnad i undervisningen oavsett vilken kommun eller skola det gäller.

Grupparbeten och paruppgifter är vanliga uppgifter i flera klassrum hos respondenterna. Lärare 2 och 4 uppger att de varierar sin undervisning med många olika metoder för eleverna. Det kan vara gemensamma genomgångar, en till en genomgång, film, faktasökning, föreläsningar eller grupparbeten med varierande redovisningar. Det är positivt för eleverna att få ta del av undervisningen på olika sätt för då är det större chans att få ta del av kunskapen på ett sätt som passar eleven. Eftersom det sociokulturella perspektivet är det dominerande inslaget i skolan idag är det inte så konstigt att mycket av lärandet sker i interaktion med andra. Att lära av och tillsammans med andra som Säljö (2000) säger gynnar alla elever. Lärare 4 är också övertygad om att grupparbeten och samarbeten med andra är en gynnsam metod för andraspråkselever. Genrep pedagogik och cirkelmetoden som är en populär metod som visat på mycket goda resultat på andraspråksinläring är något som är helt okänt för samtliga respondenter i undersökningen, vilket säkert kan ha sin förklaring i att kunskaper inom ämnet saknas anser jag.

5.3 Är undervisningen planerad utifrån forskning och gällande styrdokument?

Pirkko Bergman (1992:64) konstaterar att det är mycket viktigt att eleverna får använda sig av sitt modersmål för att gå vidare och inte stanna i utvecklingen, infantiliseras och riskera att bli bedömda som lågpresterande. På skolor förekommer det att rektor skickar ut en förfrågan till föräldrarna om eleven önskar modersmålsundervisning. Föräldrarna saknar ofta förståelse och tackar ibland nej utan att inse hur viktigt modersmålet är för eleven. De har inte kunskap om hur det första språket kan påverka och stärka andraspråket på ett positivt sätt och hur det kan underlätta inläringen i exempelvis SO och tackar därför ibland nej. Jag undrar om de tänker att det är bättre att lägga tiden på det nya andraspråket? När de då väljer bort modersmålet hindrar det elevens utveckling av det nya språket genom att de inte får använda sin tankeförmåga på sitt förstaspråk. Min åsikt är att skolan därför borde göra modersmålsundervisningen obligatorisk för alla elever med ett annat modersmål än svenska. Min jämförelse är att de svenska eleverna som kan sitt modersmål läser svenska för att utveckla sitt språk ett antal timmar varje vecka. Jag tror precis som Bergman att det är viktigt att kunna använda ett språk bra. Det förekommer också att skolor inte anordnar modersmålsundervisning för eleverna. Det kan man göra med stöd i grundskoleförordningens elfte paragraf (2003:99), att kommunen endast är skyldig att anordna undervisning om det finns en lämplig lärare. Med tanke på de kunskaper som forskningen har gett oss om hur viktig modersmålsundervisningen är för eleverna är det konstigt att skolor ibland tar till denna förklaring till varför de inte anordnar undervisning för eleverna.

En elev skall få studiehandledning på sitt modersmål, om den behöver det. Det står att läsa i grundskoleförordningen (2003:105). En lärare var medveten om att eleverna har rätt till det och uppger att det står i skollagen! Men trots det finns det sällan något samarbete med modersmålslärarna på skolorna. Lärare 3 säger att det skulle vara mycket bra för eleverna om det finns. Lärare 1 efterlyser ett samarbete för att få eleverna att förstå komplexa saker. Lärare 2 säger att många bekymmer skulle lätt kunna lösas om det finns ett samarbete. Det kan vara skrämmande och oövervinnerligt för många elever att ta del av vad som ska göras i en kurs där allt är nytt. De stänger av redan då de inser att de inte kommer att förstå. Att ta del av ord som eleverna inte begriper, som de svenska eleverna känner till sedan de var barn, det är dubbelt jobb. När många anser att en elev har goda kunskaper i svenska, kan det finnas stora kunskapsluckor som döljs bakom ett fint uttal. Då menar man att eleven

har "basen", det som kommer sedan och är det svåra för eleverna benämns utbyggnad. Här finns termer och ämnesord och så vidare. Utan utbyggnaden är det svårt för eleverna att tillgodogöra sig textmassor inom exempelvis samhällskunskap. För att göra säkra bedömningar av vad en elev faktiskt kan och behärskar på sitt andra språk är det viktigt anser jag, precis som Hyltenstam (2003:10), att läraren har gedigna kunskaper i hur andraspråksinläring fortlöper normalt. Det är viktigt att vi i skolan hjälper eleverna för att de på bästa sätt ska kunna utvecklas och använda sig av det svenska språket på ett bra sätt i samhället.

5.4 Slutsatser

För elever med ett annat modersmål än svenska fungerar det relativt väl i undervisningen i SO. Men det har visat sig att många elever har en del svårigheter med förståelsen. En slutsats i studien är att lärare efterlyser ett samarbete med sina kolleger som är verksamma runt eleverna för att det skulle gynna elevernas förståelse och kunskapsinhämtning. Lärarna i undersökningen anser också att det är viktigt att få till ett arbete kring eleven som gynnar utvecklingen och måluppfyllelsen senare. Undervisningen för eleverna i SO är organiserad på i stort sett samma vis oavsett vilken kommun och vilket modersmål de har. Det som kan skilja skolor och kommuner åt är metoderna som lärarna använder sig av i klassrummet. En annan slutsats är att undervisningen inte alltid är utformad utifrån gällande lagar och aktuell forskning. Ett exempel på det är att alla elever som har behov av studievägledning på sitt modersmål inte får det, samt att andraspråksundervisning för elever inte fungerar på samma sätt som undervisning för barn med svenska som modersmål. Det kan förklaras av att många som arbetar med elever med ett annat modersmål saknar kunskap i ämnet.

I denna undersökning är fokus på lärares upplevelser vad gäller undervisningen i det samhällsorienterande ämnet. Under arbetets gång har mina funderingar många gånger varit hos dem som tar del av undervisningen; eleverna. Därför skulle det vara intressant att undersöka vidare och ta del av elevernas egna erfarenheter och upplevelser av undervisningen.

6 Källförteckning

Axelsson, Monica (red). (2009) *Många trådar in i ämnet*. Rinkeby: Språkforskningsinstitutet.

Bergman, Pirkko & Sjöqvist, Lena & Bülow, Kerstin & Ljung, Birgitta (1992). *Två flugor i en smäll*. Eskilstuna: Almqvist & Wiksell.

Forskningsetiska principer inom humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning (2002). Stockholm: Vetenskapsrådet.

Gibbons, Pauline (2006). *Stärk språket, stärk lärandet*. Uppsala: Hallgren & Fallgren.

Hedeboe, Bodil & Polias, John (2008). *Genrebyrån*. Stockholm: Hallgren & Fallgren.

Holme, Idar Magne & Solvang, Bernt Krohn (1997). *Forskningsmetodik: om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.

Hyltenstam, Kenneth (2003). Skolverket: *Att undervisa elever med svenska som andra språk*. Stockholm: Liber.

Lindberg, Inger (1996). *Språka samman*. Stockholm: Natur och kultur.

Sverige (2000). *Skollagen med kommentarer 2000*. Stockholm: Förlagshuset Gothia AB.

Säljö, Roger (2000). *Lärande i praktiken, ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma.

Viberg Åke (1987). *Vägen till ett nytt språk. Andraspråksinläring i ett utvecklingsperspektiv*. Stockholm: Natur och kultur

BILAGA 1: Intervjufrågor

Frågor

Hur upplever du studiesituationen för dessa elever?

Hur ser du på förutsättningar och behov för dessa elever i undervisningen?

Integrering i undervisningen?

Anpassas undervisningen för elever som har svenska som andraspråk?

Är det några fördelar/ nackdelar för de tvåspråkiga, har de mer förförståelse/ kompetens?

Klarar de av de språkliga kraven i ämnesundervisningen med tanke på förförståelse, tolkningar av kartor och diagram?

Hur är studierna organiserade i SO för elever med svenska som andra språk?

Vilka inlärningsmetoder används i undervisningen?

Är det någon metod som gynnar de tvåspråkiga?

Använder ni er av cirkelmetoden/ genrep pedagogik?

Finns det något samarbete med modersmåslärarna? Får de studievägledning på modermålet?

Hur säkerställs det att de förstår undervisningen?